

PARS ALTERA

IURIS ECCLESIASTICI PRAENOTIONES THEORETICAE

39. Collector Decretalium Gregorii IX antequam, iuxta methodum superius memoratam (29), ecclesiasticas leges recenseat, quatuor veluti praemambulos titulos ponit quibus generalem theoriam legum ecclesiasticarum exhibit. Item auctor Decreti Gratianus opus suum auspicatur viginti distinctionibus, quibus tum generatim legum quarumeumque tum speciatim legum ecclesiasticarum theoriam iuridicam accurate proponit. Uterque normam hac in re secutus est Iuris Romani, siquidem tum in Institutionibus (I, 1, 2) tum in Digestis (I, 1, 2) eodem modo de iure generatim disseritur.

Huic methodo insistentes, praenotiones has *theoreticas*, quae scilicet in ipsa rei natura consideranda versantur, paulo ampliori ratione ac in prima huius operis editione effecimus, ita proponere aggredimur, ut hunc veluti idearum logicum nexum persequamur. Agemus primo de iuris universim accepti, ac nominatim de iuris ecclesiastici notione. Quia vero ius ecclesiasticum eo nomine appellatur quod ab Ecclesia dimanat et ad eam ordinatur, quae potiora sunt, ad divinam Ecclesiae constitutionem quod attinet, contracta locutione revocabimus ex ea Iuris parte quae *Ius publicum ecclesiasticum* nostra hac aetate appellatur, eo fere modo quo in Decretalium collectione titulus praemittitur *De Summa Trinitate et Fide Catholica*. Hanc tractationem altera excipiet, de fontibus Iuris canonici. Generalem dabimus deinde legis ecclesiasticae universim inspectae theoriam. Cum vero consuetudo veluti *lex non scripta* censeatur, hinc de consuetudine erit nobis disserendum. Denique obiectivam legum ecclesiasticarum partitionem, iuxta quam in Institutionibus singillatim considerantur, statuemus. Patet autem, si quis velit comparationem instituere nostram methodum inter et qua-

tuor priores titulos libri primi Decretalium, nos presso vestigio iisdem insistere, quod ut plenius exsequamur, tractationem hanc sicuti et reliquum opus in Titulos partimur.

TITULUS I.

De Iuris universim accepti, ac nominatim de Iuris ecclesiastici notione.

40. Cum Iuris ecclesiastici notio complexa sit, ex idea generica *Iuris* et apposito *ecclesiastici* quod illam ad determinatam aliquam speciem reducit, quaedam nobis primum de generica Iuris notione breviter attingenda.

41. Constat in primis Iuris vocem multipliciter usurpari. *Ius* enim dicitur:

- 1) Quidquid quovis modo bonum et aequum est.
- 2) Quidquid est legi cuicunque conforme seu legitimum.
- 3) Legitima facultas ad aliquid (*Ius possidendi* etc.).
- 4) Sententia ipsa quae a Iudice profertur (*Ius dicere*).
- 5) Locus ubi ius dicitur (*In Ius vocare*).
- 6) Necessitudinis vinculum (*Ius cognationis*, *affinitatis* etc.).
- 7) Lex seu iussum (*Ius naturale*, *positivum*, etc.).
- 8) Legum complexio aut scientia (*Ius Romanum*, *Iurisperitus*).

9) *Id quod iustum est per aequalitatem unius cum altero*, quasi *ius* per apocopen ab *iusto* dicatur.

Alias etiam vocis Iuris acceptiones vide penes auctores (1).

42. At vero si quaeratur quaenam ex his propria haberi debeat ac veluti radix a qua ceterae per quamdam analogiam dimanent et ad quam reduci possint, arbitramur aliam esse responsionem, prout res *relative* aut *absolute* spectatur. Si enim spectetur *ius* ut obiectum illius moralis virtutis quae *iustitia* dicitur, iure affirmat Gregorius de Valentia (2) primaevam iuris significationem eam esse quam ultimo loco

(1) Calvinus, Lexic. Iurid. v. *Ius*.

(2) De Virtutibus etc. disp. 5. q. 1. punet. 1. § « Sed accipimus ».

recensuimus, idque auctoritate Aristotelis comprobari. Si autem spectatur ut obiectum scientiae (1) quatenus eo exhibetur “*systema legum quibus societas aliqua ordinatur ut et conservari et finem suum assequi possit*”, ius idem esse ac *Iussum* adeoque sub hoc respectu hanc esse primigeniam maximeque propriam iuris significationem dicendum. (Cf. Suarez, de Legibus, lib. I, cap. 2, nn. 4-8).

Verum rem intimius inspicio arbitramur, *absolute* etiam hanc esse primam vocis *Iuris* acceptiōnem. Si qua enim praeferti potest ea unice est qua Ius a *iusto* seu *iustitia* dicitur. At vero si ius illud dicitur quod *per aequalitatem quamdam unius cum altero iustum est*, norma unde de hac aequalitate rite iudicetur adsit oportet; quae alia esse non potest nisi ea *suprema* et *aeterna Lex (Iussum)* quae ceterarum fons est ac moderatrix.

43. Ius igitur nobis est idem ac *Iussum*. Patet autem 1) facile ad hanc acceptiones reliquas per quamdam analogiam reduci posse; itemque 2) aequa facile intelligi *Iuris* partitiones sive ratione *auctoris* a quo *Iussum* dimanat, sive ratione *modi* quo manifestatur, sive ratione *amplitudinis in obligando*, unde dicitur Ius *divinum* vel *humanum-scriptum* vel *non scriptum-universale* vel *particulare*; sed de his paulo inferius.

44. Statuta *Iuris* notione generica, ad appositum quo circumscribitur deveniendum est. Quid est igitur *Ius ecclesiasticum*? Cum Ius, ex iam dictis, nobis hic sit “*Systema legum* etc.”, si haec societas Ecclesia sit a Christo instituta, *Ius erit ecclesiasticum* illa legum complexio qua regitur.

At vero constat duplex esse in qualibet societate huiusmodi legum sistema: 1) quo societatis constitutio definitur tum compare ad *potestatem* quam habet, tum compare ad *subiectum* in quo potestas residet, et dicitur *Ius constituens*; 2) quo societas constituta potestatem suam per idoneum subiectum pro triplici functione: *legifera*, *iudiciaria*, *co-*

(1) Cf. Tarquini I. E. P. n. 1. Praeclarum hoc opus Card. Tarquini, quo praceptor gloriatur, in iis quae ad ius publicum spectant ceu normam in his praelectionibus sequimur, quod semel dictum sufficiat.

ctiva ad actum reducit. Hoc dicitur *Ius constitutum* scilicet *systema legum* quo Ecclesia suam potestatem, per idoneum *subiectum*, pro triplici functione *legifera*, *iudiciaria*, *coactiva* ad actum reducit.

In comperto est, inde divisionem illam scientificam iuris ecclesiastici ortum habuisse qua in *publicum* et *privatum* dispescitur. Diximus in praefatione quibus de causis ab his appellatioibus in hac altera operis editione satius duximus abstinentiam. Ubi enim de obiectiva veritate utriusque legum systematis constat, haud lubet de nominibus cum quolibet digladiari.

45. Statuta *Iuris* ecclesiastici vera notione, haud magno labore aliae intelliguntur Canonistis usitatae eiusdem appellations. Etenim:

1) Ecclesia Christi, Spiritum habens Veritatis iugiter assistentem, ita legibus suis *imperat* ut eae maxime sint veritati conformes, adeoque ita sint leges *imperio* ut non minus sint *regula* seu *canon* (κανών) sapientia *ad persuasionem* ingerendam. Hinc ius ab Ecclesia latum peculiari ratione *canonicum* audit. Cave tamen ne cum quibusdam sublestae fidei ita *vim persuadendi* exaggeres, ut *verum ac proprium imperium* excludas (1).

2) Cum finis Ecclesiae proximus, sit *sanctificatio animalium*, ultimus *assequutio vitae aeternae* adeo ut quae temporalia sunt ad spirituale ordinentur (*Extrav. “Unam Sanctam*, de *Maiorit. et obed.*) eiusque veluti rationem induant, hinc *res sacrae* ad ius ecclesiasticum maxime pertinent ab iisque *Ius Sacrum* aptissime nominatur.

3) Denique cum potestas in Ecclesia non ad omnes fidèles pertineat sed ad partem nobiliorem ita ut potestas *iurisdictionis* de qua praesertim in iure canonico sermo est, a Romano Pontifice ceu fonte promanet (quod ut theologice demonstratum et *certum assumimus*) licet determinata ratione in diversis Hierarchiae gradibus eiusdem potestatis alii quo-

(1) Iuxta nonnullorum sententiam *Ius canonicum* illud est *quod scripto legum codice coequo authentico continetur*; *Ius vero ecclesiasticum*, *quod medio quovis legitimo ab Ecclesia dimanat*. Plerumque tamen hae voces synonimae habentur.

que participes fiant, sive ex *Christi lege*, sive ex *Ecclesiae institutione*, sive munere *ordinario* sive *delegato*; hinc fit ut Ius ecclesiasticum merito *Pontificium* antonomastice nominetur. Id scilicet duplum habet causam: 1) *directam et primariam*, quia a Summo Pontifice Christi Vicario eo quod diximus pacto dimanat; 2) *secundariam et consequentem*, quia ab episcopis nominatum participatur.

4) Pariter quodnam sit legum ecclesiasticarum *subiectum* facile dignoscitur. Ecclesia enim ita est societas a Christo instituta ut sit in primis societas *necessaria*, ad quam proinde omnes homines Dei misericordis salutifera voluntate ordinantur vel a) *destinatione* vel b) *actuali subiectione*, quatenus nempe vel eam ingredi debent, vel eam iam ingressi sunt. Quare character aliquis haberi debet quo haec actualis subiectio determinatur. Hic est baptismus, quo et Ecclesiam ingredimur et eidem subiiciemur. Insuper subiectio actualis potest esse *praestita*, vel *debita* quidem sed non *praestita*, quatenus aliquis ea quidem tenetur sed eam praestare detrectat. Denique illud liquet, leges ad eos pertinere qui membra sunt societatis, haud vero ad eos qui nondum societatem utut necessariam ingressi sunt, iis siquidem solummodo officium est eam ingrediendi. Quamobrem sequitur ratione *subiecti legum* ecclesiasticarum:

a) qui destituntur charactere baptismi, h. e. infideles cuiuslibet religionis, eos non subiici legibus Ecclesiae (I. Cor. V, 12);

b) qui characterem habent baptismi, eos *per se* subiici legibus Ecclesiae, sive catholici sint, sive haeretici, apostatae etc. qui subiectionis officium detrectant. Dixi *per se*, nam Ecclesia potest si velit hos a lege quandoque eximere (Cf. Ben. XIV. Const. *Singulari* 9 Febr. 1749; Bull. Ben. XIV. Tom. III. pag. 2. ed. Venet. 1776).

5) Ad *objecum* vero Iuris canonici rite determinandum haec tenenda sunt. Ecclesia pro sui finis ratione, debet efficaciter urgere homines, ut cooperantes gratiae suam salutem operentur. Leges igitur ecclesiasticae ad id ordinantur. Quare tamquam *objecum materiale* propemodum habent *fides et mores seu disciplinam*. Fides enim et opera ad

salutem requiruntur. At quanam ratione sibi propria leges ecclesiasticae hoc *objecum attingunt*, seu quodnam est Iuris canonici *objecum formale*? Ad hoc animadvertisimus, fidem rectam bonosque mores non solum spectanda esse prout ad christianos singulos referuntur, sed etiam prout ad ipsam christianam societatem *qua talem* perficiendam ordinantur, proindeque non solum ut ratione *moralis actus conscientiam* attingunt, sed etiam in *externa sociali manifestatione sua regimini Ecclesiae subsunt*. Leges porro ecclesiasticae potissimum prout *actum socialem* attingunt et sunt sua sanctione munitae (S. Th. 1. 2. qu. 92. a. 2. in corp. v. *Id autem*) fidem, mores, disciplinam respiciunt. Hinc dici potest, *objecum formale* Iuris canonici esse fidem, mores, disciplinam prout haec *media sunt obligatorio modo proposita membris Ecclesiae ad finis assequutionem*. Unde intelligitur 1) quid sibi velit effatum illud “*Ecclesia non iudicat de internis* „ itemque 2) discrimen deprehenditur quo idem *materiale* *objecum* attingunt Theologia dogmatica et moralis, Historia Ecclesiastica et Ius Canonicum. Theologia enim dogmatica fidem, mores, disciplinam spectat ratione conformitatis cum Regula fidei in ordine ad veritatem, Theologia moralis ratione conformitatis cum Regula morum in ordine ad bonitatem seu pravitatem, Historia Ecclesiastica in *historica evolutione* quam serie temporum in *vita sociali Ecclesiae* fides, mores, disciplina habuerunt. Ius Canonicum vero fidem, mores, disciplinam respicit prout *lege ecclesiastica sua sanctione munita proponuntur*.

6) At vero cum ius ecclesiasticum seu canonicum inde eam appellationem recipiat quod ab Ecclesia a Christo instituta seu catholica dimanat, evidens est longe perfectius eius indolem dignosci si quae, potissima saltem, ad iuridicam catholicae Ecclesiae constitutionem pertinent, prae oculis habeantur. De his proinde titulo qui sequitur agendum.